

<https://doi.org/10.17721/2312-5160.2017.22.71-81>

UDC 007:303 (043.3)

Methodology-Related Problems in Scientific Research

Oksana Romakh

*Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of Kyiv,
36/1 Melnikova str., 04119 Kyiv, Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: karpati@ukr.net

ABSTRACT

On the basis of quantitative and qualitative analysis of twenty two dissertations for PhD degree, we studied the methodology-related problems in scientific research.

Our study included the following analyses of the empirical sources: estimating the quality of the **methodology** description in the introduction of dissertations; analysing the correlation between proposed methodology and tasks of the dissertations; estimating the relevance of methodology with the objectives; studying the correlation between the methods indicated in the introduction and the methods actually applied in the main text of dissertations; analysing the relevance of the research procedure; estimating the reliability of the research results.

For better indication of the whole situation the outputs of our study were presented in a table. Conclusions were made on the correspondence of the analysed dissertations with the scientific criteria of objectivity, validity, rationality, systematic and methodological relevance.

Based on our research, we indicated the following methodology-related problems in scientific research: insufficient description of the relevance of chosen methodology; in some cases the total lack of section with description of the applied methodology; the lack of correlation between tasks and methods; inappropriate use of methods; the lack of correlation between methods described in the introduction and those applied in the main text of the dissertations; the complete or partial absence of the description of research procedure that makes impossible to reproduce the research; the undifferentiated use of terms "method", "reception", and "approach". The presence of these problems makes it difficult to meet the basic requirement for the scientific research, and the objectivity, validity, rationality, systematic and methodological relevance of such research remains questionable. In our view, a scientist who begins the research should already possess certain skills, knowledge and competencies in methodology. The development of these competences lies within the responsibility of the higher educational institutions, but should be also included in students' and postgraduate/doctoral students' self-education.

Our work is the first empirical-based study that examined the validity and reliability of the methodology applied in scientific research in the field of social communications. Its results proves that scientific research in this field need significant improvement in use of methodology.

KEYWORDS: research methodology; social communication; validity; reliability of research results.

Проблеми презентації методологічних засад у наукових дослідженнях

Ромах Оксана Володимирівна, Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, асистент кафедри соціальних комунікацій, кандидат наук із соціальних комунікацій.

Резюме

На основі кількісного та якісного аналізу двадцяти двох кандидатських дисертацій, встановлено та вивчено основні проблеми презентації методів у наукових дослідженнях. Аналіз емпіричних джерел включав: оцінку розкриття застосованих методів у вступі роботи; аналіз кореляції вказаних методологій й завдань; оцінку доцільності використання вказаних методів; вивчення кореляції методів, вказаних у вступі, з методами в основному тексті дисертації; вивчення процедури проведення дослідження; встановлення релевантності результатів дослідження. Зроблено висновки щодо рівня відповідності досліджуваних робіт науковим критеріям об'єктивності, доказовості, раціональності, методичності, системності. Доведено необхідність суттєвого вдосконалення презентації та реалізації методів дослідження. Стаття покликана допомогти уникнути низки помилок у плануванні, реалізації та презентації методологічних засад наукових досліджень.

Ключові слова: методологія досліджень; соціальні комунікації; валідність; надійність результатів дослідження.

Ромах О.В. Проблемы презентации методологических основ в научных исследованиях.

На основе количественного и качественного анализа двадцати двух кандидатских диссертаций, нами было установлено и изучены основные проблемы презентации методов в научных исследованиях. Анализ эмпирических источников включал: оценку раскрытия применяемых методов во введении работы; анализ корреляции указанной методологии и поставленных задач; оценку целесообразности использования указанных методов; изучение корреляции методов, указанных во введении, с методами в основном в тексте диссертации; изучение процедуры проведения исследования; определение надежности результатов исследования. Были сделаны выводы относительно соответствия исследуемых работ научным критериям объективности, доказательности, рациональности, методичности и системности. Доказана необходимость существенного усовершенствования презентации и реализации методов исследования. Статья призвана помочь избежать ряда ошибок в планировании, реализации и презентации методологических принципов научных исследований.

Ключевые слова: методология исследований; социальные коммуникации; валидность; надежность результатов исследования.

1. Вступ

Проблем презентації опису процедури досліджень, їх методологічних засад, особливо в гуманітарних науках, були актуальні завжди. У часи Радянського Союзу дослідники мали вказувати обов'язково одну методологію – марксистсько-ленінську. Наукові дослідження проводились, але опис методів і шляхи його практичного втілення не розкривалися, зокрема, в гуманітарних та соціальних науках. Партія ж зазначала, що використання марксистсько-ленінської методології є вкрай важливим, говорилося про «рішучу боротьбу з проявами суб'єктивізму, непримиренності до буржуазної та реформістської ідеології, до правого опортунізму й “лівого” авантюризму» [1, с. 254]. Не принижуємо здобутків радянських вчених, на базі яких, зокрема, працюють зараз й українські наукові школи, але політичні настанови у щодо методологічного апарату наукових досліджень не були зручними та для дослідників, не були валідними.

До фактичної появи наукової галузі «соціальні комунікації», у 2007 році, журналістскознавство послуговувалося філологічним підходом до вивчення текстів, що формувало відповідну методологічну базу – вивчення текстів без урахування можливих медіаефектів. Складним, але дуже продуктивним для галузі, був перехід до соціальнокомунікаційного підходу. Вивченню методології дослідження масових комунікацій, періоду становлення наукової галузі «соціальні комунікації», а також реалізації соціальнокомунікаційного підходу в наукових дослідженнях, міждисциплінарних методів дослідження, свої роботи присвятили Іванов В. Ф. [2], Корнєєв В. М. [3], Різун В. В. [4; 5; 6], Скотникова Т. В. у співавторстві з Різун В. В. [7], Хилько М. М. [8; 9]. Дослідження зазначених вище авторів містять методологічні настанови вивчення масових та соціальних комунікацій, опис історичних передумов становлення галузі, теоретичні та практичні поради науковцям щодо вибору методів; обґрунтовують соціальнокомунікаційний підхід як оптимальний варіант для дослідження медіа, визначаючи таким чином вектор розгортання наукових ідей та їх реалізації в межах соціальних комунікацій. Наше дослідження дещо поглиблює напрацювання згаданих українських дослідників, частково верифікує їхні результати, адже ми спираємось у дослідженні на емпіричний матеріал – дисертації, автори яких, в ідеалі, мали врахувати всі метанаукові надбання в галузі.

Оскільки метод як феномен зародився саме у філософії, то в нашому дослідженні ми спираємось на філософську дефініцію поняття «метод» і розуміємо його як шлях пізнання.

У процесі дослідження було проаналізовано 22 повних тексти кандидатських дисертацій, які були захищені у двох спеціалізованих вчених радах (Д 26.001.34 та Д 26.001.33) протягом 2016 року. Така вибірка дає можливість зафіксувати та дослідити предмет у сучасних, останніх наукових роботах. Відмітимо також, що всі аналізовані роботи перебували у відкритому доступі на момент нашого дослідження, що суттєво полегшило аналіз. Ми зосередили увагу на описі та конкретній реалізації методів, вказаних у дисертаційних роботах, поставивши за **мету** зафіксувати типові проблеми презентації та реалізації методів. Для досягнення мети ми поставили такі **завдання**: створити схему аналізу презентації проблем у наукових роботах; за результатами проведеного аналізу виокремити основні проблеми презентації методологічних засад.

Дисертаційна робота розглядається як опис, формалізація проведеного дослідження. По суті це лише форма представлення дослідження та його результатів, яка потрібна для того, щоб фахівці спеціалізованої вченої ради, а також атестаційної колегії МОН могли зрозуміти, заслугове науковець звання кандидата/доктора наук (доктора філософії/наук) чи ні. Суть самого ж дослідження, його цінність для науки, на наше глибоке переконання,

полягає у проведеній роботи та її результатах. У «Вимогах до оформлення дисертації та авторефератів дисертації» сказано (виділення наше): *«у дисертації необхідно стисло, логічно й аргументовано викладати зміст і результати досліджень, уникати бездоказових тверджень і тавтологій»* [14]. Змістом дослідження є стратегія в ширшому та застосована методологія у вузькому значенні. Відповідно результати дослідження безпосередньо залежать від правильно дібраних методів та точності дотримання методологічних процедури. Ми не можемо об'єктивно встановити, наскільки точно і правильно автори досліджуваних дисертацій дотримувалися методологічних процедур у реальному житті, поза текстом. Але автори мали презентувати це у кандидатських дисертаціях на високому рівні, адже всі науковці, чиї роботи потрапили до вибірки, отримали ступінь кандидата наук. Зауважимо, що ми ставимо питання проблеми презентації методологічних засад не для того, щоб звинуватити в помилках, а щоб убезпечити від повторення подібних помилок у майбутньому, для підвищення якості наукових студій у галузі.

2. Методи дослідження

Основними методами дослідження є кількісний та якісний аналіз контенту. Ми взяли за ідеальну модель наукового дослідження критерії науковості знань, до яких належать: об'єктивність, доказовість, раціональність, методичність, системність [15, с. 5]. За допомогою аналізу ми встановили відповідність досліджуваних робіт цим критеріям. Статистичний аналіз знадобився для підрахунку кількості різнорідних помилок у презентації методологічних засад.

Аналіз текстів відбувався у кілька етапів. На першому етапі вивчався рівень розкриття застосовуваних методів у вступі роботи. Опис використання методів, на нашу думку, є достатнім, якщо автор зазначив, для чого був використаний кожен окремий метод, а також яким чином це допомогло досягти мети чи виконати окреме завдання. На другому етапі дослідження було проаналізовано кореляцію вказаної методології і поставлених завдань. На третьому етапі – проаналізовано описані методи на наявність будь-яких помилок; на четвертому – доцільність використання методів згідно з визначеними завданнями досліджень. П'ятий етап передбачав вивчення кореляції – методів, вказаних у вступі дисертації, з методами, які прописані у її тексті. Шостий етап передбачав вивчення процедури проведення дослідження. Під процедурою розуміємо «офіційно встановлений чи узвичаєний порядок здійснення, виконання або оформлення чого-небудь; ряд яких-небудь дій, хід виконання чого-небудь» [16, с. 343].

Під час вивчення процедури проведення дослідження ми більше зосередилися на реалізації емпіричних методів, таких як контент-аналіз, опитування, спостереження, моніторинг, експеримент, СВОТ-аналіз та ін. У процесі роботи ми натрапили на одну дисертацію, в якій було використано лише теоретичні методи, що, на наш погляд, є суттєвим недоліком.

Вивчення процедури вважаємо одним із найважливіших етапів дослідження, адже дібрати правильний метод для виконання завдання ще не означає правильно й чітко виконати процедуру та досягти таким чином мети. Таку саму думку знаходимо й у праці Різуна В. В. та Скотникової Т. В.: «Журналістикознавець має знати процедуру проведення тих чи інших операцій у певному методі, а також правила аналізу та інтерпретації отриманих даних» [15, с. 11].

Сьомий етап нашого дослідження – це узагальнення. Ми встановлювали, чи надійними є результати дисертацій, тобто чи можна їх відтворити, хоча б частково.

У комплексі всі сім етапів дають змогу оцінити об'єктивність, доказовість, раціональність, методичність та системність кожної аналізованої дисертаційної роботи.

Для зручності проведення та презентації результатів ми зашифрували назви дисертаційних робіт, впорядкували їх за шифром спеціальностей галузі та надали відповідні номери (Таб. 1). Ми не фіксували назви методів у всіх досліджуваних роботах. У нашому дослідженні акцент зроблено на презентації матеріалів та помилок у стратегії та методології дисертацій. До того ж, частотність використання того чи іншого методу/підходу була вивчена та описана у докторській дисертації Корнєєва В. М. «Соціальнокомунікаційний підхід в українській науці». Зазначена докторська дисертація цілком закрила напрям, у якому була виконана, та вирішила наукову проблему, яку порушив автор. Тому увагу ми зосередили не на частотності використання методів дослідження у галузі соціальних комунікацій, а на помилках презентації методології.

Кожна колонка Таблиці 1 відображає результати відповідного етапу нашого дослідження. У колонці «*Розгорнутість опису методів*» знаком «+» позначені роботи, у яких достатній рівень; знаком «-» – недостатній; позначкою «+-» ті дослідження, у яких хоча б один метод не розписано зовсім, незрозуміло, яким чином і для чого був застосований. У колонці «*Відповідність завданням*» знаком «+» позначені роботи, у яких обрані автором методи повністю корелюють із зазначеними завданнями; знаком «-» – зовсім не корелюють; позначкою «+-» – частково корелюють. Колонка «*Помилки в описі методології*» містить тільки дві позначки – «+» (помилки наявні) та «-» (помилки відсутні). В колонці «*Недоцільні методи*» знаком «+» ми позначили методи, які неможливо використати для вирішення завдань чи перевірки гіпотез дисертації, знаком «-» – методи доцільні в роботі. У колонці «*Кореляція задекларованих і використаних методів методів у вступі із методами, зазначеними у тексті роботи* (методів задекларованих і використаних??)» знаком «+» позначена повна кореляція, знаком «-» – відсутність кореляції, знаком «+-» – часткова кореляція. Оцінку відтворюваності дослідження можна побачити в колонці «*Відтворюваність*», де знак «+» свідчить про те, що дослідження можна повністю відтворити, знак «-» – дослідження неможливо відтворити взагалі, «+-» – дослідження можна відтворити частково.

3. Результати й обговорення

Сконцентруємося на проблемах презентації методологічних засад. Отримані свідчення показують, що в 9 об'єктах дослідження наявний недостатній рівень розкриття методології; в одній роботі вказана методологія зовсім не корелює із методами, а у 12 корелює частково; у 12 наукових працях наявні помилки в описі методології різного характеру; 8 робіт містять недоцільні методи; у 6 роботах методи, задекларовані у вступі дисертації зовсім не корелюють із методами, які вказані у тексті роботи, у 7 роботах – корелюють частково. Немає опису процедури використання жодного методу в 7 наукових працях, у 13 роботах автори описали не всі методи дослідження, які заявили автори.

Відтворюваність проаналізованих робіт: *результати 7 кандидатських дисертацій неможливо відтворити за жодних обставин; результати 13 робіт можна відтворити частково й лише результати 2 дисертаційних дослідження можна повністю відтворити.*

Ми свідомо не концентруємося на колонці із зазначенням спеціальності і не робимо стосовно цього жодних висновків, адже аналізовані спеціальності представлені нерівномірно. Тому ми не можемо узагальнювати та екстраполювати отримані дані на всі роботи відповідних паспортів спеціальностей.

Таблиця 1. Результати аналізу презентації методологічних засад у кандидатських дисертаціях.

№ (об'єкт дослідження)	Шифр спеціальності	Розгорнутість опису методів (достатня/недостатня)	Відповідність завданням	Помилки в описі методології	Недоцільні методи	Кореляція методів у вступі із методами, зазначеними у тексті роботи	Наявність опису процедури емпіричних методів	Відтворюваність
1.	27.00.01	+	+	+	+	-	-	-
2.	27.00.01	+	+-	+	-	+	+-	+-
3.	27.00.01	+	+-	+	+	+-	+-	+-
4.	27.00.01	+	+	-	-	+	+	+
5.	27.00.04	+	+-	-	+	+	+-	+-
6.	27.00.04	+	+	+	-	-	-	-
7.	27.00.04	+	+	-	+	+-	+-	+-
8.	27.00.04	-	+-	+	-	-	+-	+-
9.	27.00.04	-	-	+	-	+	-	-
10.	27.00.04	-	+-	-	-	+-	+-	+-
11.	27.00.04	-	+	-	+	+-	+-	+-
12.	27.00.04	+	+	+	+	+	+-	+-
13.	27.00.04	-	+-	+	-	-	-	-
14.	27.00.04	-	+	-	+	+-	+-	+-
15.	27.00.05	-	+-	+	+	+-	-	-
16.	27.00.06	+	+-	-	-	+	+-	+-
17.	27.00.06	-	+-	+	-	-	-	-
18.	27.00.06	+	+	-	-	+	+	+
19.	27.00.06	+	+-	+	-	+	+-	+-
20.	27.00.06	+	+-	+	-	+	+-	+-
21.	27.00.06	+	+	-	-	-	-	-
22.	27.00.06	-	+-	-	-	+-	+-	+-

Зосередимося більш детально на аналізі помилок презентації методології.

1. Опис методології без розширеного пояснення застосування методу. Наприклад: «У роботі застосовані такі методи: метод історизму, культурно-історичний, біографічний, ретроспективний, компаративний, метод класифікації, метод типологічної характеристики, системно-функціональний, метод інтерпретації, контент-аналіз, метод опитування (анкетування)» (об'єкт №9). Зауважимо, що згідно із вимогами до оформлення дисертаційних робіт «у вступі мають бути перераховані використані наукові методи дослідження та змістовно відзначено, що саме досліджувалося кожним методом» [14]. Отже, помилка такого роду є порушенням чинних (на момент написання авторами дисертаційних робіт) вимог.

2. Відсутність кореляції методів і завдань є, на наш погляд, грубою помилкою, адже в цьому випадку невідомо, яким чином автор прийшов до висновків дослідження. Наприклад, у об'єкті нашого дослідження № 3 автор ставить завдання «розробити матрицю...», що ніяк не забезпечено методологічно. Те саме стосується завдань «змодельовати чинники...» (об'єкт № 5); «створити проект...» (об'єкт № 8); «визначити мовні особливості...» (об'єкт № 10); «розробити релевантну модель трирівневої підготовки...» (об'єкт № 20). В аналізованих дисертаціях зафіксована й зворотна ситуація, коли прописане в методах не зазначено в завданнях: «моніторинг коментарів аудиторії для виявлення її реакцій... експеримент для встановлення ролі...» (об'єкт № 16). Припускаємо, що наведені помилки у презентації методологічних засад пов'язані з тим, що вступна частина писалась не на основі попередньо розробленої стратегії, а на основі вже написаного тексту дисертації, отже, завдання й методи вказувалися «на око». Проте це лише гіпотеза.

3. Серед помилок в описі методології ми зафіксували: відсутність емпіричних методів в об'єкті дослідження № 1; мовні помилки та помилки в оформленні. В об'єкті № 2 зазначено, що «метод порівняння дозволив виписати...», «за допомогою методу спостережен-

ня проведено моніторинг»; автор дослідження під № 3, плуває прийоми та методи, говорячи, що використав *«гіпотетико-дедуктивний прийом»*. Тричі називається один і той же метод: *«За допомогою компаративного методу здійснено порівняльний аналіз наукових конференцій...Порівняльно-змістовний аналіз сприяв дослідженню ролі, місця та особливостей функцій сучасної преси»* (об'єкт № 6). Дві помилки в об'єкті № 8: *«використано експериментальні методи спостереження, моделювання та порівняння»*. Чому вони експериментальні – невідомо. У тексті: *«основою дослідження стали міждисциплінарні та загальнонаукові підходи»* – по-перше, в одному дослідженні важко використати більше ніж 1-2 підходи, адже згідно з підходом формується вся методологічна матриця, по-друге, міждисциплінарні та загальнонаукові підходи – за суттю одне й те ж. У тексті об'єкта №12 знаходимо вислів: *«результати проведеного опитування було підтверджено статистично»*. Далі в тексті роботи не зазначено, що саме малось на увазі. В об'єкті № 15 порівняльно-історичний та типологічний методи вказані як спеціальні методи дослідження, тричі вказується метод узагальнення. В об'єкті № 17 автор вказує низку методів, а далі пише «тощо», лишаючи непотрібну (в науковому тексті) інтригу. У дисертації № 19 вказані *«соціальнокомунікаційний та інформаційний методи»*. Перше – це підхід, другого просто не існує. Також згадується *«метод вільної бесіди з респондентами»*. Припускаємо, що малось на увазі неформалізоване інтерв'ю, але автор не знає, як правильно назвати цей метод. В об'єкті № 20 автор зазначає, що використано *«специфічні соціологічні методи: експертне опитування...метод онлайн-опитування...»* Перелічені методи не є специфічними для соціології.

4. Також зафіксовано низку методів, які були використані недоцільно, бо не можуть вирішити ті завдання, до яких їх «прилаштували» автори: метод порівняння *«надав можливість проаналізувати особливості впливу різних способів маніпуляції на становлення та поведінку соціуму»* (об'єкт № 1); *«гіпотетико-дедуктивний прийом – для підтвердження на наочному матеріалі теоретичних гіпотез щодо ступеня впливовості комунікативної політики»* (об'єкт № 3); *«контент-аналіз – для дослідження ефективності впливу журналістського тексту на читача»* (об'єкт № 5); *«для визначення особливостей розважального контенту використано метод спостереження»* (об'єкт № 7); *«метод узагальнення допоміг з'ясувати, які проблемно-тематичні зони домінували у кожному номері журналів та узагальнити ці дані»* (об'єкт № 11). У дослідженні № 12 зазначено, що використано аж три підходи: дискурсивний, когнітивний та семантико-стилістичний, причому методи в межах кожного підходу не зазначені. Автор роботи № 16 вказує: *«Для виявлення повноти розробленості проблеми... впливу... видавничої діяльності користуємося такими загальнонауковими методами, як порівняння, узагальнення, аналіз і синтез»*. Отже, можна зробити висновок, що основною проблемою у презентації методологічних засад у межах доцільності застосування того чи іншого методу в аналізованих роботах є неправильно вибрана методологія.

5. Порівнюючи методи зі вступу наукових робіт із методами, які безпосередньо вказуються у методологічному розділі, ми дійшли до невтішних висновків: у 4 роботах методологічного розділу немає взагалі (об'єкти № 1, 6, 13, 17). У низці робіт у текстах названо методи, яких не було зазначено у вступі: в об'єкті № 3 – польове дослідження та медіамоніторинг; № 7 – синергетичний метод; № 10 – анкетування; № 11 – метод порівняння і системний метод; № 14 – анкетування, прогностичний метод; № 15 – інтерв'ю; № 21 – біографічний метод, історико-контекстуальне використання понять, аналітико-зіставний принцип; № 22 – порівняння, моделювання, моніторинг. Зафіксовано також і діаметрально протилежну ситуацію – методи зазначено у вступі, але в тексті про них більше не згадується: об'єкт № 3 – гіпотетико-дедуктивний прийом, систематизація; № 21 – контент-аналіз та моніторинг.

На протипагу роботам з повною відсутністю методологічного розділу є тексти дисертацій (наприклад № 11, 16, 18), перенасичені описом того чи іншого методу. Ми свідомі того, що часто немає повної узгодженості між науковцями щодо розуміння сутності та процедури того чи іншого методу, проте вважаємо, що опис всієї наукової полеміки з цього приводу в науковому дослідженні зайвий, він лише наштовхує на думку, що автор намагається таким способом збільшити обсяг тексту. Це знижує оригінальність тексту, не несе жодної наукової цінності, а також заважає сприйняттю, заглибленості у дослідження. Вважаємо, що теоретичні екскурси потрібні, але лише ті, на які автор спиратиметься протягом усього дослідження, а не всі ті, що існують у науковому дискурсі. В об'єктах дослідження № 11 та № 14, наприклад, подано розгорнуте дослідження щодо методологічних засад у галузі соціальних комунікацій, при чому автори описаними методами не користуються взагалі.

6. Ми проаналізували також точність опису процедури проведення дослідження. Враховувалися тільки емпіричні методи, ті, які фактично мають бути основою наукової роботи. В об'єктах дослідження № 1, 6, 9, 13, 15, 17, 21 не описано процедуру дослідження взагалі. Цікавим є той факт, що в одному з досліджень (№ 21) було вказано в науковій новизні *«удосконалено: методологію аналізу журналістських матеріалів...»*, а в завданнях *«систематизувати публікації ... за самостійно розробленою схемою»*, але це жодним чином не відображено в тексті.

Із помилок, які впливають на точність проведення дослідження, зазначимо такі. В об'єкті дослідження № 2 як основний метод вказано інтерв'ю. У додатках подано анкету, але не обґрунтовано вибірку респондентів та логіку добору запитань. У роботі під № 5 немає процедури заявленого контент-аналізу; у № 10 – у тексті присутній статистичний метод, а не контент-аналіз, як було заявлено. Два анкетування невідомо як проводились, яка була вибірка і т. д., автор одразу переходить до результатів опитувань та висновкової частини; в № 11 – двома реченнями окреслено мету контент-аналізу та одиниці аналізу. Далі цього процедура не відображена; в № 14 – контент-аналіз достатньо не розписаний: *«Одиницями аналізу обрано частини текстового наповнення журналу, які за переважаням тих чи інших тематичних ознак можна віднести до певної категорії»*. Які ж були ознаки та які виокремлено категорії – не розписано; в № 19 – описаної процедури проведення спостереження та моделювання, які заявлялися, – немає. В об'єкті дослідження № 20 процедура експертного опитування викладена у формі інтерв'ю, не показано повні відповіді експертів чи відсоткові співвідношення: *«На запитання «Чого саме не вистачає вітчизняній освіті у підготовці фахівців високого рівня за напрямками PR та реклами?» майже всі експерти дали схожі відповіді»; «На запитання: «З якими основними проблемами, на Вашу думку, стикається сьогодні PR-освіта?» – практично всі експерти відповіли...»* Тобто немає жодних точних показників. Моделювання та контент-аналізу, які заявлені у вступі, в тексті роботи немає. В об'єкті дослідження № 22 відображені моделювання та моніторинг, але автор про ці методи не згадує ні у вступі, ні в методологічному розділі.

4. Висновки

На основі проведеного дослідження можемо виокремити такі проблеми презентації методологічних засад у наукових роботах:

1. Відсутність кореляції між завданнями та методами;
2. Повна відсутність методологічного розділу, що є порушенням вимог [14];
3. Відсутність кореляції методів у вступі з методами у тексті дисертації;
4. Недоцільне використання методів відповідно до поставлених завдань;
5. Розлогий/недостатній опис теоретичної основи використання методів;

6. Повна або часткова відсутність опису процедури проведення дослідження, що унеможливає відтворення результатів роботи;

7. Нерозмежування понять «метод», «прийом», «підхід».

Зазначені вище проблеми унеможливають виконання основних вимог, що висуваються до дисертаційних досліджень. Під питанням залишаються об'єктивність, доказовість, раціональність, методичність та системність, коли, наприклад, відсутній методологічний розділ або робота виконана без опису процедури дослідження.

На наш погляд, вирішити ці проблеми одразу й комплексно можна лише одним шляхом – освітою або самоосвітою. Науковець, який починає працювати над дослідженням, вже має володіти певними навичками, знаннями, тобто певними компетенціями. Вироблення цих компетенцій лежить у сфері діяльності вищих навчальних закладів, з одного боку, й самого студента/аспіранта/докторанта – з іншого. Без знань основ наукових досліджень важко розробити цілісну стратегію, а без знань теоретичного (в ідеалі – практичного) використання методів, як основного наукового інструмента, важко розробити методологічну матрицю.

Під час вирішення складних наукових проблем важливим чинником є гнучкість мислення, вміння дібрати комплекс методів, який допоможе розв'язати проблему або виконати наукове завдання. Без знань методик, прийомів того чи іншого методу важко зорієнтуватися й обрати зі всього методологічного масиву необхідні інструменти для перевірки гіпотез та виконання поставлених завдань.

References

1. Chernenko, K.U., Storozhev, Y.V., Sivolobov, M.A. (1969), *Handbook of Party Worker*, Publishing House of Political Literature, Moscow, 576 p.
2. Ivanov, V.F. (2003), *Sociology of Mass Communication*, ChSU Publishing House, Cherkasy, 380 p.
3. Kornieiev, V.M., (2015), “Perspective Directions of Scientific Development of the Field Social Communications”, *Education of the region*, no 3-4, pp. 61-69.
4. Rizun, V.V. (2012), “To the Statement of the Scientific Problem about the Special Status of Media Communications (Mass Communication) in the System of Social Communications”, *Professor Volodymyr Rizun's scientific page*, available at: http://journlib.univ.kiev.ua/Do_postanovky_problemy.pdf (accessed 01 December 2017).
5. Rizun, V.V. (2012), “Essays on the Methodology of Research in Social Communications”, *Psycholinguistics*, no 10, pp. 305-314, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2012_10_44 (accessed 01 December 2017).
6. Rizun, V.V. (2013), “On the Issue of Social Communication Scientific Problems and on Scientific Problems in General”, *Scientific notes of the Institute of Journalism*, no 52, pp. 10-17, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2013_52_3 (accessed 20 November 2017).
7. Rizun, V.V., Skotnykova, T.V. (2013), “Methods of Social Communication Studies”, *Scientific Notes of the Institute of Journalism*, no 52, pp. 49-53, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2013_52_8 (accessed 22 November 2017).
8. Khylo, M.M. (2013), “Current Situation of Domestic Research in the Field of Social Communications”, *Scientific Notes of the Institute of Journalism*, no 52, pp. 111-116, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2013_52_20 (accessed 26 November 2017).
9. Khylo, M.M. (2013), “Application of the Method of Content Analysis in Journalistic Research”, *Journalism*, no 20, pp. 29-34.

10. Arutyunov, V.KH., Svintsitsky V.M. (2003), *Philosophy of Global Problems of the Present*, KNEU, Kyiv, 90 p.
11. *Philosophy. Ukrainian world-view accent: A Textbook for Students at Higher Educational Institutions* (2006), in Bilodid M. (Ed.), Condor, Kyiv, 356 p.
12. Kuzmenko, G.N. (2014), *Philosophy and Methodology of Science: Textbook for Magistracy*, Yurayt Publishing House, Moscow, 450 p.
13. Shcherba, S.P., Shchedrin, V.K., Zaglada, O.A. (2004), *Philosophy. Teaching Manual for Students at Higher Educational Institutions*, MAUP, Kyiv, 216 p.
14. Higher Attestation Commission of Ukraine (2011), "Requirements for Theses and Abstracts of Dissertations", *Bulletin of the Higher Attestation Commission of Ukraine*, no 9/10, available at: http://www.niss.gov.ua/public/File/aspirantura/vumogu_dusert.pdf
15. Rizun, V.V., Skotnykova, T.V. (2005). *Methods of Scientific Research in Journalism*, The Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 97 p.
16. Bilodid, I.K. (1977), *Dictionary of the Ukrainian Language in 11 Volumes*, volume 11, Scientific Opinion, Kyiv.

Список джерел

1. Черненко К. У. Справочник партийного работника / Черненко К. У., Сторожев Я.В., Сиволобов М.А.. – Москва: Издательство политической литературы, 1969. – 576 с.
2. Иванов В. Ф. Соціологія масової комунікації : навч. посібник / В. Ф. Иванов. – Черкаси: Вид-во ЧДУ, 2003. – 380 с.
3. Корнеев В.М. Перспективні напрями наукового розвитку галузі "Соціальні комунікації" / В.М. Корнеев // Освіта регіону – 2015. – №3-4. – С.61-69.
4. Різун В. В. До постановки наукової проблеми про особливий статус медіакомунікацій (масового спілкування) в системі соціальних комунікацій [Електронний ресурс] // [Наукова сторінка професора Володимира Різуна] / Інститут журналістики : [сайт] / – Електронні дані. – Київ, 2012. – Режим доступу: http://journlib.univ.kiev.ua/Do_postanovku_problemy.pdf. – Дата доступу: 01.12.2017.
5. Різун В. В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій / В. В. Різун // Психолінгвістика. – 2012. – Вип. 10. – С. 305-314. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2012_10_44. – Дата доступу: 01.12.2017.
6. Різун В. В. До питання про соціальнокомунікаційні наукові проблеми і про наукові проблеми взагалі / В. В. Різун // Наукові записки Інституту журналістики. – 2013. – Т. 52. – С. 10-17. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2013_52_3. – Дата доступу: 20.11.2017.
7. Різун В. В. Методи соціальнокомунікаційних досліджень / В. В. Різун, Т. В. Скотникова // Наукові записки Інституту журналістики. - 2013. - Т. 52. - С. 49-53. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2013_52_8. – Дата доступу: 22.11.2017.
8. Хилько М. М. Сучасний стан вітчизняних досліджень у галузі соціальних комунікацій / М. М. Хилько // Наукові записки Інституту журналістики. – 2013. – Т. 52. – С.111-116. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2013_52_20. – Дата доступу: 26.11.2017.
9. Хилько М. Застосування методу контент-аналізу в журналістичнознавчих дослідженнях / Хилько М. // Журналістика. – 2013. – №20. – С. 29–34.
10. Арутюнов В. Х., Свінцицький В. М. Філософія глобальних проблем сучасності: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2003. – 90 с.
11. Філософія. Український світоглядний акцент : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ю. М.Білодід. - К. : Кондор, 2006. - 356 с.

12. Кузьменко, Г. Н. Философия и методология науки : учебник для магистратуры / Г. Н. Кузьменко, Г. П. Отюц кий. – М. : Издательство Юрайт, 2014. – 450 с. – Серия : Магистр.

13. Філософія. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. П. Щерба, В. К. Щедрін, О. А. Заглада; За заг. ред. С. П. Щерби. – К. : МАУП, 2004. – 216 с.

14. Вимоги до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій (розроблено на підставі ДСТУ 3008-95 «Документи. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення») // Бюлетень ВАК України. – 2011. – № 9/10. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/aspirantura/vumogu_dusert.pdf.

15. Різун В.В., Скотникова Т.В. Методи наукових досліджень у журналістикознавстві: Навчальний посібник / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут журналістики. – К., 2005. – 97 с.

16. Білодід І.К. Словник української мови в 11 томах / за заг. ред. І.К. Білодіда. – Київ: Наукова думка, 1977. – (11).